

Diskursiva hierarkier i den regionala utvecklingen

En diskursanalys av maktordningen mellan stad och landsbygd i sex svenska regionala utvecklingsstrategier

Aline Kärrbäck

Handledare: Emmeline Laszlo Ambjörnsson
Framlagd och granskad 4 juni 2014

Kulturgeografiska institutionen
Stockholms universitet
106 91 Stockholm
www.humangeo.su.se

ABSTRACT

Regional utveckling i stad och land

C-uppsats i samhällsplanering

Författad av Aline Kärrbäck VT 2014

Handledare: Emmeline Laszlo Ambjörnsson

Enligt samhällsplaneringens rådande diskurser finns stora skillnader mellan staden och landsbygden och från denna uppdelning växer en maktdynamik, där den enes särdrag värdesätts högre än den andres.

Denna studie undersöker hur den diskursiva skildringen av stad och landsbygd genomsyrar den svenska regionalplaneringen, med sex regionala utvecklingsstrategier som grund, och Foucaults diskursanalys som metod. Den teoretiska grunden utgörs av centrum/periferi-teorin och beroendeteorin.

Den tvådelade frågeställningen ämnar utreda hur den diskursiva produktionen av staden och landet närvarar i maktordningen, och hur detta sedan påverkar vilka utvecklingsmöjligheter som tillskrivs respektive samhällsform. Resultaten är att diskurserna skapar en klyfta mellan landsbygden och staden, och att de utvecklingsmöjligheter som eftersträvas i planeringen tillskrivs städerna. När utvecklingen nu skiftar mot ett ekologiskt moderniserat samhälle och biobaserad ekonomi öppnas det dock upp för landsbygdernas utvecklingspotential.

Nyckelord: regional utveckling, landsbygd, stad, diskursanalys, makt

FÖRORD

Ett av de främsta skälen till att jag skriver denna uppsats är att jag älskar mat. Jag är uppväxt med en fantastisk matlagare till mamma, som ständigt malt på om E-ämnen, konserveringsmedel, konstgjorda smakaromer, sötningsmedel i hjärnan och bannlysning av transfetter. Samtalet om vad maten innehåller har fått mig att börja reflektera över hur vår mat produceras, hur vårt jordbruk sköts och var allting kommer ifrån. Med detta, som 15-åriga jag skulle kalla tjat, i ryggmärgen känns det idag självklart för mig att diskutera sambanden mellan den självklara konsumtionen och den dolda produktionen.

Vi lever av jorden. Men den urbana människans navelsträng är sedan länge avklippt, och både jordbruket och de svenska landskapen med värdefulla natur- och kulturmiljöer tas för givna. Vi är totalt fränkopplade hela produktions- och distributionsprocessen, vi känner inte till säsongscykler, vi vet inte vad som bryts ned i naturen eller hur lång tid det tar och vi blundar för kopplingen mellan besprutade potatisar och övergödda hav. Jag känner till och med många som knappt tror att bekämpningsmedel används i Sverige. Det finns en idyllisk bild av det svenska jordbruket som präglar hur vi ser på landsbygden, vilket i sin tur ger avtryck på relationen mellan staden och det omgivande landet.

Mot bakgrund av detta tog jag kontakt med Jordbruksverkets landsbygdsutvecklingsenhet. Efter mycket positiv respons inleddes ett samarbete där jag tillsammans med Maria Petersson och Johanna Nilsson diskuterade fram ramarna för den föreliggande undersökningen. Du ska snart läsa resultatet. Men först vill jag säga ett stort tack till både Maria och Johanna, för att jag får möjligheten att bidra med denna studie, och för allt stöd i processen. Och självklart vill jag även tacka min mamma, vars idoga predikan om äkta mat till slut fick fäste – om än på ett helt annat sätt.

2 INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	2
FÖRORD	3
1 INTRODUKTION	5
1.1 SYFTE, MÅL OCH FRÅGESTÄLLNING	5
2 BAKGRUND OCH TEORETISK ÖVERSIKT	6
2.1 OM STADEN OCH LANDSBYGDEN	6
2.2 DEFINITIONER.....	8
2.2.1 <i>Hållbar utveckling</i>	8
2.2.2 <i>Biobaserad ekonomi och ekologisk modernisering</i>	8
2.2.3 <i>Informations- och kunskapssamhället</i>	9
2.3 CENTRUM OCH PERIFERI.....	9
2.3.1 <i>Beroendeteorin</i>	11
2.4 FOUCAULDIANSK DISKURSANALYS.....	12
2.4.1 <i>Makt</i>	13
3 METOD OCH MATERIAL	14
3.1 URVAL	14
3.2 GENOMFÖRANDE	15
3.3 KRITISKA REFLEKTIONER	17
4 DISKURSERNA I REGIONAL PLANERING	18
4.1 REGIONERNAS ÖVERGRIPANDE STRATEGIER	18
4.2 ISOLERAD PLANERING FÖR BÄTTRE SAMMANHÅLLNING?	19
4.2.1 <i>Landsbygdens handikapp</i>	22
4.3 AKTIV ELLER REAKTIV PLANERING	24
4.4 LANDSBYGDEN, NATUREN OCH HÅLLBARHETEN	26
4.4.1 <i>Ekologisk modernisering av utvecklingsdiskursen</i>	28
4.4.2 <i>Informations- och kunskapssamhällets möjligheter</i>	31
5 AVSLUTANDE DISKUSSION	32
6 REFERENSER	36

1 INTRODUKTION

Det råder en allmän uppfattning om att städer är våra samhällens drivmotorer. Det är här innovationen, utvecklingen och tillväxten ska ske, och det är här satsningarna både motiveras och sätts in. Sedan urbaniseringens frammarsch har staden och det urbana varit norm, och landsbygden har blivit det en flyttat ifrån. Som kontrast till den nya moderna arena som staden utgör, framstår landsbygden som det gamla, bakåtsträvande och konservativa (Westholm, 2008).

Staden definieras och omdefinieras ständigt i och med att den är utgångs- och fokuspunkten för forskning, rön och strategier (Forsberg, 2005). Utifrån dessa definitioner skapas också en motsats, ett ”dem” som kontrast till det ständiga ”vi”-perspektivet, och denna motsats konstituerar landsbygden.

På landsbygderna produceras energi, livsmedel och material – för att visa ett par exempel på de förnödenheter som konsumeras i staden, men som kommer någon annanstans ifrån. I dessa miljöer ska även kultur- och naturresurser förvaltas och bevaras. Samtidigt som de areella näringarna minskar för varje decennium, så består naturresursernas roll som källa till all social och ekonomisk aktivitet (Westholm, 2008). Trots detta sägs ofta städerna generera den ekonomiska tillväxt som behövs för att hålla våra samhällen rullande.

Urbaniseringen har skett på premisserna att varor, material, resurser och energi hämtas från periferin, och används till stor del i centrum (Westholm, 2008). Resultatet är ett samhälle med obalanserade resursflöden och ett obalanserat resursutnyttjande, mellan de ömsesidigt beroende städerna och landsbygderna. I de resursflöden som råder, inom eller över rumsliga gränser, så skapas ett förhållande där vissa ideal och utvecklingskeenden ges företräde på bekostnad av någonting annat. Det är dessa över- och underordningar som är i fokus i denna studie.

Alla dessa frågor ryms inom den regionala utvecklingsplaneringen, likväl som motiven till den utveckling vi möter. Därför har sex svenska regionala utvecklingsstrategier valts ut för att studera hur de återspeglar diskurserna kring staden respektive landsbygden, de utvecklingskeenden vi har att möta, och vad detta berättar om det maktförhållande som råder mellan staden och landsbygden.

1.1 SYFTE, MÅL OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur diskursiva maktrelationer produceras mellan staden och landsbygden i dagens regionala planering. Vilka möjligheter och problembilder som tillskrivs den ena eller den andra undersöks för att klargöra hur maktdynamiken tar sig i uttryck. Uppsatsen diskuterar även hur diskurserna om staden och landsbygden, samt det relationella maktförhållandet, influerar hur den ekologiskt hållbara utvecklingen motiveras och drivs. Uppsatsen har en normativ ansats som bygger på att hela Sverige ska leva och utvecklas.

Målet är att bidra med en ökad medvetenhet om de normer, diskurser och maktordningar som föreligger i relationen mellan stad och landsbygd. En god förståelse och medvetenhet om hur diskurser reproduceras genom planeraren och planeringspraktiken är en utgångspunkt för att kunna förändra de underliggande mekanismer som påverkar samhällsplaneringen. De frågor som undersöks är:

- På vilket sätt närvarar den diskursiva produktionen av staden och landsbygden i den regionala maktordning som råder?
- Vilka utvecklingsmöjligheter tillskrivs städerna och landsbygderna utifrån den diskursiva maktordningen?

2 BAKGRUND OCH TEORETISK ÖVERSIKT

2.1 OM STADEN OCH LANDSBYGDEN

Industrialiseringen, tjänstesamhället och urbaniseringen har resulterat i en obalans mellan de växande städerna och den överblivna landsbygden. Det innebar omfattande demografiska förändringar och flyttningar inom landet, vilket förändrade planeringens förutsättningar på många plan. När en allt större del av befolkningen blev urban, ställdes nya krav på bostäder, infrastruktur, service, arbeten och välfärdsfunktioner (Forsberg, 2005). Inte bara befolkningen, utan även forskare som planerare vände sin uppmärksamhet mot städerna och de konsekvenser som planeringen skulle få där.

Samtidigt lämnades landsbygderna med minskade befolkning, mindre arbetskraft och lägre skatteintäkter. Hur landsbygdernas intressen skulle tillvaratas i samhällsutvecklingen var inte av större vikt inom forskningen. Denna situation kvarstår än idag (Forsberg, 2005). Likaså hänger bilden av landsbygden som trög, lantlig och utbildad kvar. Stora delar av vårt land ses som platser för produktion, rekreation, friluftsliv, turism och bevarande av värdefulla kulturmiljöer, men även dessa värden förvaltas, förädlas och utvecklas ur ett urbant perspektiv (Westholm, 2008; Forsberg, 2005).

Idag finns många olika, men ingen ensam, definition på vad glesbygd, landsbygd eller tätortsnära sådan faktiskt är. Samtidigt tenderar gränserna att suddas ut allt mer. I ett allt mer långtgående informations- och kunskapssamhälle, där mer och mer sköts digitalt och viralt, och allt fler av våra varor och livsmedel produceras på andra sidan jorden, blir de geografiska gränserna mindre tydliga. Både på lokal, regional, nationell och transnationell skalnivå (Johansson, 2008).

Vad det gäller landsbygd kontra stad innebär de vagare gränserna å ena sidan andra förutsättningar för en jämlik utveckling där långa avstånd inte längre behöver vara ett hinder. Men å andra sidan ställer utsuddandet av gränser högre krav på att landsbygdens särintressen synliggörs och tillgodoses i såväl politik som planering (Forsberg, 2005).

I statens offentliga utredning ”Mot en ny landsbygdspolitik” presenteras två anledningar att skilja landsbygdpolitiken från den annars urbana politiken. Erik Westholm, som är professor i kulturgeografi och har studerat Sveriges landsbygd och landskap, beskriver varför just dessa anledningar är viktiga. Den ena är ”den fysiska miljön som är präglad av det brukade landskapet, den infrastruktur och de institutioner och sociala relationer som hänger samman med att använda detta landskap”. Den andra är ”de glesa strukturer som medför andra förutsättningar för landsbygden” (Westholm, 2008: 54-55).

Med andra ord har landsbygden särskilda behov i den regionala utvecklingsplaneringen därför att en lång tradition av att producera livsmedel, energi, råvaror och förädlade produkter, har satt sin prägel på landsbygden. Det råder även särskilda förutsättningar för infrastruktur, samt kommersiell och offentlig service. I sken av den ökande digitaliseringen och globaliseringen kan dessa rumsliga aspekter tappa viss betydelse, men i den regionala utvecklingen är det viktigt att dessa förutsättningar inte begravs under den urbana normen.

Differentieringen mellan olika regiontyper eller bygder är en statistisk konstruktion, vilket bekräftas av den mängd olika definitioner som finns. Hade den gängse uppfattningen om ”ruralt” kontra ”urbant” sett annorlunda ut, hade detta skildrats i statistiken – och synen på Sverige som en urban nation hade kanske dröjt flera decennier. De verkliga skillnaderna mellan respektive typ är kanske inte alltid så stora som de stiliserade definitionerna ger intryck av (Forsberg, 2005) (Jordbruksverket, 2013).

I denna uppsats tillämpas Jordbruksverkets definition av olika regiontyper, vilken bygger på befolkningstäthet och pendlingsmönster. Det är i sammanhanget en lämplig definition, då just befolkningens sammansättning och flyttningar är centrala aspekter i den regionala utvecklingsplaneringen. Denna definition gör en rumslig uppdelning i fyra kategorier (Jordbruksverket, 2013b):

STORSTADSOMRÅDEN	LANDSBYGD
Kommuner där hela befolkningen tillhör kategorin TOT eller TON ¹ . Dessa kommuner finns bara i Stockholm, Göteborg och Malmö.	Kommuner som har en befolkningstäthet av minst fem invånare per km ² .
STADSOMRÅDEN	GLES LANDSBYGD
Kommuner med en befolkning som är minst 30000 och/eller där den största tätorten har minst 25 000 invånare. Mindre kommuner som gränsar till dessa större kommuner och där utpendlarna som andel av nattbefolkningen överstiger 50 procent kopplas också till respektive storstadsområden.	Kommuner som har en befolkning som är mindre än fem invånare per km ² .

Tabell 1: (Jordbruksverket, 2013b)

¹ TOT = tätort med fler än 10000 invånare, TON = tätortsnära (Jordbruksverket, 2013b)

2.2 DEFINITIONER

2.2.1 HÅLLBAR UTVECKLING

Begreppet formulerades år 1981 av miljövetaren och författaren Lester Brown, men fick sitt stora genomslag i och med att världskommissionen för miljö och utveckling publicerade rapporten *Vår gemensamma framtid* år 1987, vilken även går under benämningen Brundtlandskommissionen. Enligt denna så är den hållbara utvecklingen "[...] en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" (FN-förbundet, 2012). Tre dimensioner ryms likt en trebent pall i begreppet: socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling måste ske i samverkan för att den totala utvecklingen ska ske på hållbara premisser. (Miljödepartementet, 2014). Faller den ena så kommer för eller senare de andra att ta skada, även om de sociala och ekonomiska effekterna av nedgången i ekologisk välfärd ofta skjuts upp och ses som ett avlägset problem (Jänicke, 2008).

2.2.2 BIOBASERAD EKONOMI OCH EKOLOGISK MODERNISERING

Omställningen till en biobaserad samhällsekonomi innebär en övergång från en ekonomi som till stor del baseras på fossila råvaror till en resurseffektivare ekonomi grundad på förnybara råvaror producerade genom en hållbar användning av ekosystemtjänster från mark och vatten (Formas et al., 2012: 9)

Så definierar Forskningsrådet Formas begreppet biobaserad samhällsekonomi. Det biobaserade samhället ställer också krav på att samhällssystem, varor och produkter blir mer energisnåla, då en minskad konsumtion och efterfrågan givetvis innebär att produktionen kan minska, och således bli lättare att underhålla med förnybara råvaror (Formas et al., 2012)

Övergången till en biobaserad samhällsekonomi är således ett steg i den ekologiska moderniseringen, vilken genomsyrar den nutida diskursen om samhällets hållbara utveckling och förmodligen är det många tänker på när de hör hållbar utveckling. Dagens industrier och näringsliv är mycket medvetna om den material- och energiintensitet som utkrävs för att underhålla dagens nivåer av konsumtion och produktion, och insikten om att samhällssystemen inte kommer att hålla ökar.

Många tidigare effektiviseringsinitiativ har varit inriktade på slutfasen i produktlivscykeln; användning (och i växande mån återvinning). Inom bilindustrin, exempelvis, har fokus legat på att hitta hållbara drivmedel och göra bilen mer bränsleeffektiv. När det gäller papper, plast och andra material har fokus legat på att bryta ner och återanvända. Men den ekologiska moderniseringen bygger även på att hela produktens livscykel ska utvärderas och effektiviseras i termer av material, energi, ytor, transporter och risker (Jänicke, 2008).

Ekologisk modernisering och ett ökat användande av bioresurser för energiproduktion är enligt dagens forskning det sannolikt bästa sättet att reducera miljö- och kli-

matproblemen. Dock krävs det mycket forskning och nya teknikinnovationer för att hitta system som kan stötta världsbefolkningens konsumtion. Trots detta krävs det att totalkonsumtionen minskar, och produktionen görs mer resurseffektiv (Jänicke, 2008).

Moderniseringen och den biobaserade ekonomin innebär således stora möjligheter för nya företag, tjänster och produktionssystem. De areella näringarna förser oss idag med livsmedel, material, råvaror och till viss del också energi. Men i en fullfjädrad bioekonomi så sker även driften av våra samhällen på förnybara resurser – vilket innebär ett allt starkare beroende av resursrika miljöer.

2.2.3 INFORMATIONS- OCH KUNSKAPSSAMHÄLLET

Informations- och kunskapssamhället är ett allt mer digitaliserat samhälle där mer och mer kan skötas på distans. Ett tjänstesamhälle kan ses som en annan sida av kunskapssamhället och innebär att varor i allt högre grad består av kunskap och tjänster snarare än fysiska och materiella produkter. Det finns dock en skillnad mellan dem då tjänstesamhället kräver en viss rumslig anknytning i och med att vissa tjänster bara kan tillhandahållas i den levande fysiska miljön.

Många av dessa produkter är även beroende av en utveckling av kunskap, då den globala marknaden med stora tillgänglighetsmöjligheter från hela världen innebär mer och mer förädlade produkter. Marknadens efterfrågan innebär att råvaror måste förädlas, och här krävs kompetens och innovation för att hitta effektiva lösningar – dels för själva förädlingsprocessen, och dels för den logistiska delen med samordning och distribution (Europeiska Unionen, n.d.).

2.3 CENTRUM OCH PERIFERI

Hur landsbygden och staden uppfattas och representeras kan beskrivas med hjälp av centrum/periferi-teorin. Den beskriver en motsättning mellan centrum och periferi som skapas genom att centrum attraherar innovation, teknik, utveckling och informationsflöden, och periferin urvattnas på dessa värden (Botterill et al., 2000). Ibland tillämpas den i form av beräkningsmodeller som visar olika orters proportioner i förhållande till varandra, med avseende på marknader, befolkningsstorlek och avstånd. Dessa modeller används bland annat för att visa ideala proportioner inom en region.

År 1971 genomfördes en stor kommunreform i Sverige. Tanken var att den nya kommunindelningen skulle utgå från en centralort som sedan skulle utgöra den sammanhållande kärnan för den kringliggande gles- eller landsbygden (Riksdagen, n.d.), och tillhandahålla en tillräckligt stor marknad för att underhålla precis den befolkningsstorlek som fanns i omgivningen.

Det finns alltså direkta kopplingar mellan den svenska kommunindelningen och de premisser som centrum/periferi-teorin bygger på. Det regionala klimat som Westholm (2008) och Forsberg (2005) beskriver är också väldigt likt det som beskrivs enligt teorin. Den är således väl lämpad som teoretisk grund och avgränsning för de diskurser som ska

analyseras. Fortsättningsvis så förekommer även stad och kärna som alternativ benämning till centrum, och landsbygd eller satellit som alternativ till periferi. Följande kännetecken konstituerar respektive kategori enligt teorin:

CENTRUM	PERIFERI
Hög nivå av ekonomisk vitalitet och en diversifierad ekonomisk bas	Låg nivå av ekonomisk vitalitet och beroende av traditionella industrier
Metropolitisk karaktär. Växande befolkning genom inflyttning, relativt ung åldersstruktur	Rurala och avlägsna, ofta måleriska miljöer. Minskande befolkning genom utflyttning, åldrande struktur
Innovativ pionjär med rikliga informationsflöden	Avhängig av importerade teknologier och idéer, knappa informationsflöden
Centrum för stora politiska, ekonomiska och sociala beslut	Avlägsna från beslutsfattande – resulterande i en känsla av alienation och avsaknad av makt
God infrastruktur och tillgång till förnödenheter	Bristfällig infrastruktur och tillgång till förnödenheter

Tabell 2: (Botterill et al., 2000: Table 1.1)

Staden attraherar entreprenörer och ekonomisk aktivitet främst på grund av den täthet som råder. Här erbjuds högre densitet av människor, företag, nätverksnoder och arbetskraft, och följaktligen större köpkraft. De blir därför naturliga kärnor för näringskluster och ekonomisk aktivitet (Klaesson and Pettersson, 2009).

Centrumgestaltningen innefattar att staden är motorn, drivkraften och kärnan till utveckling och innovation. Staden är också attraktiv, både på regional, nationell och internationell nivå. Den är sammanlänkad med produktion av information och kunskap, och konsumtion av varor och produkter. Periferigestaltningen innefattar som motsats att landsbygden producerar varor och produkter, och konsumerar information och kunskap.

I diskussionen om stadens och landsbygdens olika utvecklingsmöjligheter talas det ofta om en slags bieffekt från städernas tillväxt, som relativt närliggande landsbygder även kan dra nytta av – så kallade spillover- eller synergieffekter. Detta innebär att landsbygdens möjligheter till utbyte med stora marknader förbättras och att ekonomisk tillväxt stimuleras i och med den geografiska närheten till ett större regionalt centrum (Klaesson and Pettersson, 2009).

Inom teorin sker en tydlig dikotomisering, där centrum och periferi är tydlig avskilda motsatser till varandra utan någon överlappning. För att bryta denna dikotomi och smälta samman delarna i en helhet krävs en regional utveckling där de fördelar som förenas med stadens täthet blir förlängda till periferin i en funktionell samverkan (Kauppila, 2011).

Precis som i fallet med olika definitioner finns här en fråga om hur pass verklighetsförankrade de olika kategorierna faktiskt är. Indelningen i centrum och periferi bygger delvis på faktiska egenskaper, så som demografiska mönster och befolkningens sammansättning. Men den grundas även på uppfattningar och kulturer – eller diskurser – som råder i samhället. Enligt de dominerande diskurser runt staden respektive landsbygden är

det dessa föreställningar som finns, och när föreställningarna presenteras och framställs som sanningar blir de i viss mån också det.

Bilderna av staden och landsbygden grundar sig dels på statistik och verkliga skeenden, och dels på sociala konstruktioner om vilka egenskaper som uppfattas som sanna i anknytning till respektive regiontyp. De diskurser som ramas in med hjälp av teorins attribut lägger ett homogeniserande filter över Sveriges olika regioner, orter och platser. Detta leder till att även de platser som i realiteten inte överensstämmer med sin formella, administrativa eller diskursiva kategorisering ändå ses på samma sätt som de bygder där attributen faktiskt stämmer. Landsbygd som landsbygd, stad som stad – helt enkelt.

Det är dock viktigt att påpeka att många teoretiker har ett relativt synsätt på de olika kategorierna centrum och periferi. Positioneringen förändras i tid och rum, och i relation till andra positioner. En periferi är alltså inte förutbestämt en periferi för all framtid (Kauppila, 2011).

2.3.1 BEROENDETEORIN

En teori som ofta dyker upp i internationella studier om centrum och periferier är beroendeteorin, vilken till stor del bygger på samma premisser. Denna teori har använts för att visa hur utvecklade länder (kärnor eller centrum) har utnyttjat utvecklingsländers (satelliters eller periferiers) resurser och på så vis byggt ett starkt kapital som sedan använts för egen vinning. Kärnan kommer således att stärka sin egen utveckling och sin position i förhållande till satelliterna, eftersom dessa inte får möjlighet att dra nytta av den generella välfärdsökningen. Samtidigt blir satelliterna allt mer beroende av kärnorna, och en tydlig polarisering sker (Kauppila, 2011).

Teorin har mestadels används för att förklara västvärldens dominans över Latinamerika och Afrika. I motsats till de forskare som menar att det krävs en funktionell samverkan i utvecklingsarbetet för att bygga en hållbar region, menar beroendeteoretiker att en periferi hämmas av att vara beroende av en starkare kärna. I förlängningen innebär även teorin att den fattigdom och underutveckling som råder i Latinamerika och Afrika inte är på grund av några misslyckanden eller brister från deras sida, utan snarare är en följd av den strukturella överexploatering som förts av västländerna (Power, 2006).

Beroendeteorin är i studiens sammanhang ett komplement som visar baksidan av att utveckla en stark kärna. Enligt denna teori är eventuella synergi- eller spillovereffekter marginella i relation till den beroendesituation som byggs upp som en följd av dikotomin mellan centrum och periferi. Dessa två teorier överlappar alltså varandra i den mån att de beskriver samma förlopp och processer, men skiljer sig från varandra på sätten de förklarar beroenderelationen mellan städerna och landsbygderna.

2.4 FOUCAULDIANSK DISKURSANALYS

Diskursanalysens socialkonstruktivistiska vinkel ger den en dubbel funktion; dels som metod (vilket beskrivs i avsnitt 3.2), och dels som teori. Den teoretiska utgångspunkten är att ett yttrande aldrig bara är ett yttrande; det finns en socialt konstruerad bakgrund till hur varje yttrande formuleras, samt var, av vem och i vilket sammanhang yttrandet uttrycks (Jørgensen and Phillips, 2000). Diskursanalysen är således ett helhetspaket:

Paketet innehåller för det första filosofiska (ontologiska och epistemologiska) premisser angående språkets roll i den sociala konstruktionen av världen; för det andra teoretiska modeller; för det tredje metodologiska riktlinjer för hur man griper sig an ett forskningsområde och för det fjärde specifika tekniker för språk-analys. I diskursanalysen är teori och metod alltså sammanlänkade (...)
(Jørgensen and Phillips, 2000: 10)

Det finns flera definitioner av begreppet diskurs och i en grov generalisering kan de delas in i två läger. Det ena centrerar lingvistik och fokuserar på det talade och skrivna språket som bärare av djupare mening. Det andra tillämpar bredare definitioner som även inbegriper de praktiker som påverkar, och påverkas av, uttalanden i sig. Inom den senare definitionen är Michel Foucault en av de mest inflytelserika och har definierat diskursen som ”hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden” (Bergström and Boréus, 2005: 309). Oavsett vilken definition en sällar sig till är språket en central punkt i diskursanalysen och ses som en möjlighet, men samtidigt en begränsning, att uttrycka vissa ställningstaganden eller handlingar (Bergström and Boréus, 2005).

Enligt Foucaults diskursteori finns en ständig dialektik mellan hur samhällsfigurationen utvecklas och ändras, och våra språkliga representationer av denna dynamik (Jørgensen and Phillips, 2000: 26). En förutsättning för teorin är avståndstagandet från hermeneutiken och dess sökande efter mening och sanning. Han menade att det inte finns någon absolut sanning, utan att kunskap är bunden till en viss historisk och kulturell kontext – och denna kunskap är dynamisk och föränderlig. Han var alltså inte ute efter att alstra generella samhällsteorier och tillämpa universalförklaringar (Lindgren, 2003).

Diskursanalysen handlar om att studera utsagor, vilka ses som en slags representation av sociala praktiker. En diskurs kan ses som det regelverk som fastställer betydelse inom en viss domän. Diskursens beståndsdelar har en relativt fast relation gentemot varandra, och det är denna regelbundenhet som definierar diskursens helhet (Jørgensen and Phillips, 2000).

I och med att varje beståndsdelens betydelse bestäms av dess relation till andra, innebär diskursen en begränsning av möjligheter – vad som är acceptabelt eller möjligt att säga eller göra begränsas av diskursen. Således skapas en entydighet. Allt som denna entydighet utesluter kan kallas för det konstitutiva yttre (Jørgensen and Phillips, 2000: 34). En annan diskurs tar vid där dessa interna regler och relationer - entydigheter - inte längre råder (Jørgensen and Phillips, 2000: 33). Således kan landsbygdsdiskursen till viss del definieras utifrån stadsdiskursens gränser – de sanningar som utesluts i den ena diskursen

skapar en uteslutande effekt, vilken i sin tur skapar nya betydelser som producerar en annan diskurs.

Olika praktiker formas, definieras och begränsas av historiskt och kulturellt givet vetande. En diskurs formas av detta vetande, och kontrollerar i sin tur vilka utsagor som är tillåtna, accepterade eller förbjudna (Bergström and Boréus, 2005). En rad olika praktiker kan integreras i denna studie, men den centrala är planeringspraktiken, vilken påverkas och definieras utifrån det vetande och de ideal som genomsyrar dagens samhällsutveckling. De regionala utvecklingsstrategierna ses som uttryck för denna praktik.

Urbanisering, digitalisering samt övergången mot en biobaserad ekonomi och ett kunskapsbaserat samhället är exempel på viktiga samhällsprocesser som i detta sammanhang kan lyftas fram som historiskt nytt vetande som just nu formar den planeringspraktik som råder. Till exempel kan flyttningar från landsbygden till staden ses som en reproduktion och ett uttryck för de diskurser som samexisterar inom planeringspraktiken. Denna praktik innefattar såväl regional som kommunal planering då de överlappar varandra på många områden.

2.4.1 MAKT

Foucault har även lämnat inflytelserika studier om makt, dominans och hierarkiska relationer. Den maktdefinition Foucault talar om är inte förankrad till en institution, stat eller aktör, och uttrycks inte heller genom lagar och förordningar. Dessa medverkar i reproduktionen av makt, men inte produktionen. Det är inte heller maktens bakomliggande avsikter som är av intresse.

Det är hur maktmekanismerna verkar som är det centrala inom maktanalysen. Makten finns överallt på så sätt att den kommer från allt och alla – inte för att den härskar över allt och alla (Foucault, 1981). Varje nätverk av relationer (som till exempel mellan könen, generationer, institutioner etc), och till och med varje enskild relation, har en egen maktdynamik (Lindgren, 2003). I och med det finns en ömsesidig relation mellan städerna och landsbygderna – finns alltså också här ett eget mönster för hur makten verkar.

Enligt Foucaults diskursteori är människan ett subjekt i kulturen. Hon formas av och känner sig själv genom kulturen och kunskapen (Wylie, 2006). När vi utsätts för nytt vetande, och därmed nya praktiker, hamnar vi i underkastelse och formas därefter. Således blir människan ett subjekt i en bredare mening än de traditionella epiteten människa, person eller individ; subjekt betyder även undersåte, underkastad eller utsatt för (Lindgren, 2003, s. 387).

Olika positioner i samhället inger också olika former av makt. Subjektsposition kan således ersätta begrepp som individ eller aktör, eftersom det inte är den enskilde som förmedlar makt, det är positionen gentemot andra som bygger upp den relationella makten. I sin subjektsposition, som påverkas och påverkas av kunskap och kultur, så medverkar människan i produktion och konsumtion av makt (Foucault, 1981).

Det väsentliga i Foucaults syn på makt är att det är en elementär och operationell kraft, som verkar dynamiskt och föränderligt mellan alla samhällets subjekt och deras relationer (Lindgren, 2003). Makten är inte ensidig, och inte heller statisk, utan förändras liksom vårt vetande och de regler som definierar våra praktikers varande. Denna reproduceras inom givna diskursen, och således formar makten och diskursen varandra.

Makten i Foucaults mening är sammanvävd med kunskap, och eftersom en diskurs begränsar vad som med given kunskap anses vara sant, så är även maktanalysen en relevant del av diskursanalysen. Den historiskt och kulturellt givna kunskapen som sätter diskursens ramar, sätter också ramar för vad som upplevs som sant. Utifrån sin subjekt-position har planeraren ett visst tolkningsföreträde för vilken kunskap som anses vara rättfärdig, vilket påverkar diskurser och praktik (Wylie, 2006).

3 METOD OCH MATERIAL

Till denna studie har sex av Sveriges 21 län har valts ut, och materialet som analysen grundar sig på är länens eller regionernas utvecklingsstrategiska dokument. Det som tidigare har kallats för regional utvecklingsplan (RUP) kallas idag vanligen regional utvecklingsstrategi (RUS) men båda benämningar kommer att förekomma i den löpande texten.

Syftet med den regionala utvecklingsplaneringen är att vägleda hela regionens utveckling under den givna tidsperioden. Eftersom kommunerna har det främsta ansvaret, och även planmonopol, för den fysiska planeringen så verkar de regionala planerna som ett visionärt paraplydokument som syftar till att fastställa utvecklingens riktning. Strategierna fastställs av regions- eller länsstyrelsen och utarbetas i samverkan med de aktörer och partners som deltar inom de handlingsområden som berörs.

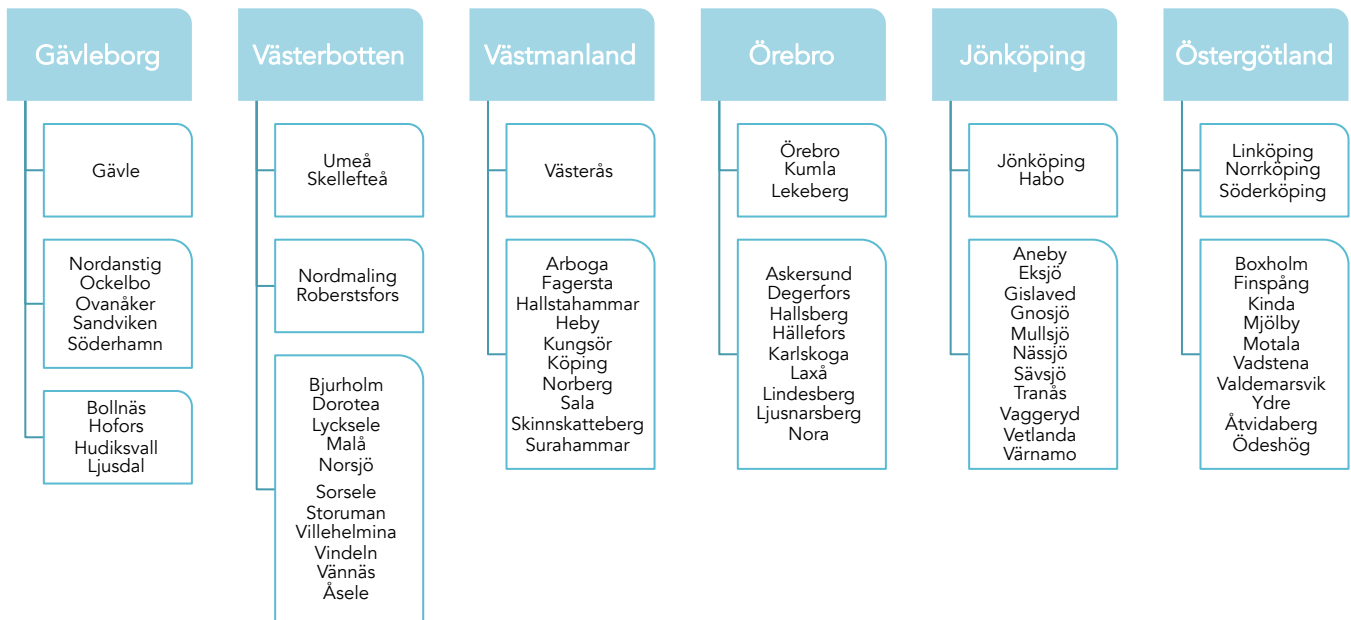
3.1 URVAL

Två regioner har valts ut från Norrland respektive Svealand och Götaland. Länens sammansättning av landsbygds- och stadskommuner har varit avgörande för urvalet – då de måste innehålla minst en kommun av varje kategori. De län eller regioner som rymmer en eller flera storstadskommuner har sällats bort då en jämförelse ska kunna göras utifrån länens liknande förutsättningar, och det finns bara tre regioner som stämmer överens med detta urvalskriterium.

Efter denna grovsortering ställdes samtliga stadskommuner upp i tabeller och diagram för att urskilja de kommuner som sedan år 2000 har haft en stadig befolkningstillväxt (Statistiska centralbyrån, n.d.). I både Norrland, Svealand och Götaland var det minst en handfull kommuner, därför valdes utifrån dessa de två med störst befolkning (Statistiska centralbyrån, n.d.). Anledningen till att befolkningsökning och befolkningsmängd har varit avgörande är för att kunna iaktta hur de regionala utvecklingsstrategier-

nas representationer skiljer sig mellan de orter som gynnas av urbaniseringen, och de som så att säga blir kvar.

De län eller regioner som utifrån detta har valts ut är de följande, med samtliga kommuner nedan; först stadskommuner (varav den första är den som stämmer in på kriterierna ovan), sedan landsbygdskommuner och sist eventuella glesbygdskommuner:

Figur 1: (SCB, 2013; Jordbruksverket, 2013a)

Ett alternativ för urvalet hade kunnat vara att välja dels ett par regioner som innefattar en tillväxtort, och dels ett par regioner som inte gör det – för att se skillnader och likheter i hur urbaniseringen och kunskapssamhällets utbredning påverkar det diskursiva förhållandet mellan staden och landsbygden när dessa processer är mer eller mindre närvarande. Nu vill jag snarare se vilka övergripande och återkommande diskurser som förekommer i regioner med liknande sammansättning och utveckling.

3.2 GENOMFÖRANDE

Detta är en kvalitativ undersökning som bygger på dokumentstudier. I ett första led granskas de sex regionala utvecklingsstrategierna i sin helhet, och ett urval av utsagor görs. Fortsättningsvis utförs en Foucauldiansk diskursanalys på de utvalda utsagorna. Diskursanalysen är väl lämpad för undersökningens ändamål då den genom språket visar hur samhällsordningen ser ut. Hur vi tycker, tänker och agerar möjliggörs och begränsas av vårt språk, och likaså påverkas våra språkliga mönster av just våra tankar och handlingar (Bergström and Boréus, 2005).

I det praktiska arbetet med diskursanalys finns i vissa teorier tydliga, och i vissa teorier inga riktlinjer för hur tillvägagångssättet kan struktureras. Alla olika diskursteorier har olika syn på hur diskurser, dess praktik och verksamma fält avgränsas. I och med att syftet med denna undersökning är att granska maktrelationen och konflikten mellan staden och landsbygden, har jag valt att betrakta diskurserna som avskilda – alltså som en stadsdiskurs och en landsbygdskurs. Hade syftet varit att undersöka planerarens respektive medborgares uppfattning av staden respektive landsbygden hade uppdelningen snarare gjorts utifrån kriterier som ”professionell diskurs”, ”privat diskurs” eller ”offentlig diskurs”. Vardera av dessa har en egen entydighet, som alla finns inom diskursordningen regional utveckling, men för att uppfylla undersökningens syfte har diskursavgränsningen gjorts som det första exemplet (Jørgensen and Phillips, 2000).

Texterna läses inledningsvis i sin helhet, och granskas utifrån teoretisk förståelse. Ur de regionala planerna plockas på det viset allt som har att göra med staden, landsbygden eller den diffusa länken däremellan. Även de utsagor som berör globalisering, kunskapsamhälle, tjänstesamhälle, biobaserad ekonomi och ekologiskt hållbar utveckling plockas ut, då dessa processer påverkar respektive parts roll i den regionala utvecklingen.

I detta led används kodningsprogrammet NVivo som hjälpmedel. Med detta verktyg kodas varje utsaga direkt i olika kategorier. Varje kategori samlar på ett väldigt överskådligt sätt alla textutdrag som berör respektive tema som nämns ovan, och om två teman överlappas i samma stycke kan programvaran göra en tydlig sammanställning av dessa dubbelkodningar. Det fungerar ungefär som att stryka över en text med olika färger för olika attribut – men programmet samlar sedan automatiskt alla överstrykningar i en och samma färg på ett och samma ställe. Med hjälp av detta är det väldigt lätt att se återkommande teman mellan olika dokument, och hur olika processer eller förlopp beskrivs från den ena regionen till den andra.

Alla utsagor med en uttalad rumslig anknytning är i viss mån intressanta då de speglar diskursen kring just detta rum, men en stor del av dessa har ändå sållats bort. Till exempel de utsagor som berör jämställdhet mellan kvinnor och män i offentliga rum har sållats bort, då dessa visserligen har en rumslig anknytning, men inte ligger inom ramarna för denna undersökning. Det är inte heller av intresse att göra någon vidare detaljerad behandling av de avsnitt som handlar om exempelvis andelen ungdomar med gymnasieexamen, då fokus snarare ligger på den ekologiskt hållbara utvecklingen.

Vilka precisa uttryck, begrepp, ordval och samband som förekommer varierar mellan de olika regionala planerna. Dessa framgår tydligare i analysavsnittet (4). Dock kan samtliga härledas till samma övergripande teman: stad, landsbygd, utveckling och utmaning. På grund av varierat språkbruk och begreppsdefinitioner är det inte möjligt att genomgå dokumenten automatiskt för att upptäcka de utsagor som är intressanta för studien.

3.3 KRITISKA REFLEKTIONER

I och med att även jag som samhällsplanerarstudent är verksam inom de aktuella praktiker, och är medveten om den diskursiva klyfta som råder i samhället mellan staden och landsbygden, finns en risk att jag själv reproducerar dessa diskurser i blotta urvalet av ut-sagor att analysera. Min kunskap formar oundvikligen min egen subjektiva tolkning av materialet. Således blir också de slutsatser som dras i denna studie relativa till min för-kunskap och tolkning.

Detta problem återkommer i alla former av kvalitativ analys, och är ofrånkomligt då forskaren alltid tar sig an sitt material med en viss förförståelse. Det är därför viktigt att jag visar transparens och tydlighet i hur studien har gått till och vilka avgränsningar, definitioner och urval som gjorts. Således kan min roll i studien följas och förstås av läsaren, trots att samma förkunskap inte delas (Jørgensen and Phillips, 2000).

Uppsatsen skrivs på Jordbruksverkets vägnar, vilket först och främst innebär en rad fördelar för mig som forskare, i form av kunskap, erfarenhet, kontakter och stöd under processen. Det innebär även att studien riskerar att influeras av de praktiker som verkar där, och de diskurser som förs. Då jag har givits i stort sett fria tyglar i studien, och hand-ledarna på verket mest figurerat som stöd och bollplank snarare än uppdragsgivare, upplever jag att undersökningen har kunnat utföras självständigt och opartiskt.

Vad gäller kritik till material och källor så anser jag att de regionala planerna som är framtagna av länsstyrelser och regionförbund i respektive region har en hög trovärdig-het. Det finns dock flera olika organ på högre och lägre administrativ nivå som påverkar regionens utveckling och dessa beaktas inte i denna studie. De resultat jag når i denna studie är alltså inte nödvändigtvis talande för hur andra styrdokument influerar regioner-nas utveckling.

4 DISKURSERNA I REGIONAL PLANERING

I detta avsnitt presenteras resultatet av diskursanalysen på de sex regionala utvecklingsstrategierna. Resultatet presenteras i tematisk uppdelning och utgår ifrån de utsagor som valts ut, varav några exempel visas upp för att konkretisera och förankra analysen.

4.1 REGIONERNAS ÖVERGRIPANDE STRATEGIER

Det generella intrycket när flera planer eller strategier granskas är att de är slående lika. Samma övergripande utmaningar, teman och mål återkommer, liksom de stora visionerna om att bli attraktiva, konkurrenskraftiga och skapa goda förutsättningar för stabil tillväxt. Men med de breda och övergripande strategierna kommer också svepande formuleringar och luddiga målbilder med vaga definitioner och motiveringar.

Flera av regionerna ligger på pendlingsavstånd från en storstad eller innehåller en universitetsstad, vilket innebär att en betydande del av befolkningen pendlar på dags- eller veckobasis. Därför finns också en strävan inom den regionala utvecklingsplaneringen att stärka dessa samband och förkorta de relativa avstånden. Trots att målet med infrastrukturförbättringarna är att stärka hela regionerna utgår ofta denna ökade samverkan från städerna.

Härvidlag utmålas både planeringen och utvecklingen som lokal, där det saknas helhetsambitioner som integrerar olika perspektiv, behov och intressen i de frågor som enligt RUS ska vara hela regionen till nytta. Det framstår som en självklarhet att regionen automatiskt främjas av att städerna i grannregionerna får närmare till varandra, istället för att de relativa avstånden inom den egna regionen minskar generellt. Städerna ges alltså företräde vad gäller mellanregional samverkansutveckling och utbytet med nästa stora stad går före utbytet med den egna regionens mindre orter. Det sker således en diskursiv avskärmning av de ena orterna från de andra.

Alla regionala planer skildrar på ett eller annat sätt en framtid där fysisk plats får mindre betydelse, i och med att allt mer kan göras digitalt och viralt. Men det är egentligen bara en region som är konsekvent i detta resonemang, och det är Västerbotten. Regionen gör stora satsningar på att kunskap ska kunna produceras och tjänster ska kunna konsumeras på distans – allt från utbildning och företagande till offentlig service och sjukvård. I alla de andra regionerna så fortsätter man, trots den förutsedda utvecklingen, att knyta utveckling till de städer där universiteten är förlagda och servicetätheten är hög.

Detta tyder på att en inte tar tillvara de möjligheter som den digitala utvecklingen har frambringat. En säger å ena sidan att platsen får mindre betydelse, men fortsätter att planera efter den täta storstadens stora betydelse i form av att satsa resurserna på att utveckla pendlingsmöjligheterna, istället för att minska pendlingskravet. Det är givet att vissa tjänster och lösningar är beroende av att ha fasta fysiska knutpunkter, och närhet till större servicecentrum ibland är nödvändig, men Västerbotten visar att det går att styra utvecklingen åt ett annat håll – eller snarare komplettera urbaniseringsutvecklingen med en alternativ lösning.

Än så länge har den fysiskt knutna platsen en tydlig och given plats i den regionala utvecklingsplaneringen. Den geografiska platsen och utformningen är dessutom ofta av stor betydelse för hur platsen i fråga tar sin roll i regionens sammantagna utveckling.

4.2 ISOLERAD PLANERING FÖR BÄTTRE SAMMANHÅLLNING?

Forskning visar att det krävs en viss omfattning och storlek för en Orts möjlighet till stadig tillväxt. Befolkning, marknader och serviceunderlag måste hålla de rätta måtten för att underhålla den konventionellt effektiva samhällskonfigurationen med platsbundna marknader och koncentrerad bebyggelse. Det finns även understöd för att en stark och tillväxande kärna kan bidra med positiva effekter även för näringslivet och ekonomin i dess perifera omgivning, så kallade spillover- eller synergieffekter (Klaesson & Pettersson, 2009).

Men det krävs också en funktionell sammanknytning mellan samtliga orter (både större och mindre) för att regionen som helhet ska få goda förutsättningar för en långsiktig och stabil utveckling. Utan en aktiv förvaltning av de spillover-effekter som kärnan bidrar med, så skapas istället en splittring där centrum tillåts att växa på periferins bekostnad (Kauppila, 2011). Det krävs alltså en holistisk inställning till samhällsplaneringen, som integrerar olika frågor på olika platser istället för att behandla dem enskilt och avskilt från varandra.

I den regionala planeringen understöds väldigt ofta det starka stadsfokuset med hjälp av argumentet att den starka tätorten eller kärnan ska medföra positiv utveckling även för de glesa strukturerna. I Östergötlands RUS skrivs det att *”en starkare kärna ger en starkare region och ger förutsättningar för en positiv utveckling även för regionens geografiskt mer perifera delar”*, vilket följs av *”verksamheter med många besökare bör lokaliseras till platser med god tillgänglighet”* (Regionförbundet Östsam, 2012). Eftersom någon förklaring eller motivering till resonemanget uteblir, så uppstår en antydning om att det säger sig självt. Stadsdiskursen dominerar planeringspraktiken till den grad att strävan mot en stark kärna aldrig ifrågasätts – som motsats till landsbygdsatsningar, vars värde måste påpekas och försvaras varje gång.

Det är riskfullt att dra slutsatsen att det *bara* krävs en starkare kärna, utan att också utveckla en starkare landsbygd. För det första skapas en relation där den ena är beroende av att den andra utnyttjar dess resurser, och således blir underordnad i maktordningen – fastän det är ett ömsesidigt beroende. För det andra ger inte kärnans ekonomiska tillväxt några automatiska vinster för den sociala eller ekologiska hållbarheten – varken i centrum eller i periferin (Power, 2006). De väntade synergieffekterna definieras inte bortom förklaringen att skatteintäkterna ökar, och därmed också regionens kapital för vidare utveckling.

Det skapas en ojämlik relation när satsningar grundar sig i tätorterna, då det fungerar som ett uttryck för hur starkt den urbana normen dominerar planeringspraktiken. Regionförbundet i Örebro skriver att *”en del i strategin för att främja en sammanhållen region är att stärka de livskraftiga tätorterna så att de fortsatt kan vara tydliga serviceorter i regionens landsbygdsområden”* (n.d.: 21). Det är intressant att en **sammanhållen**

region ska skapas genom att **särskilt** stärka **tätorterna** – det tyder snarare på en uppdelad och polariserad region med stora klyftor och motsättningar.

De regionala strategierna är täta på uttalanden som tar stadens kraft för givet. Gävleborg fortsätter i samma anda i deras beskrivning av städer och dess attraktivitet:

*Infrastrukturförbättringar, i bemärkelsen kortare restider och lägre transportkostnader, bidrar till ekonomiskt tillväxt och dynamik genom större utbyten av personer, varor och tjänster. **Ju fler och större städer och tätorter** [författarens betoning] infrastrukturen bidrar till att knyta ihop, desto större blir möjligheterna till kompetensutbyte, matchning och lärande” (Region Gävleborg, 2013: 53).*

Helt i enlighet med de attribut som definierar centrum i teorin, bekräftas det som sant att en stad är en källa till ekonomisk tillväxt och dynamik, och även kompetens, möten och utbyten. Men om det gäller att störst går först, och ju större desto bättre, så ges läsaren intrycket att planeraren bakom uttalandet har gjort en värdering där de mindre orterna är mindre viktiga än de större.

Det insinueras att staden har en inneboende förmåga att passivt rädda upp utvecklingen i omgivningen runt om, och den hierarkiska maktdominans som råder gentemot landsbygden förstärks således ytterligare.

Men det diskursiva maktövertaget handlar inte om att landsbygden framställs på ett negativt sätt, eller att ingenting görs. Landsbygden omskrivs i lika stor grad som städerna, om än i helt andra ordalag. Det är snarare ett led av uttalanden som tillsammans bygger upp normen att staden, och inte landsbygden, producerar kunskap, att kunskap behövs för utveckling därför alltid måste eftersträvas, och således att staden driver utvecklingen. Trots att det sällan definieras eller motiveras så ges utveckling och tillväxt ett inneboende egenvärde som ständigt tas för givet, och som premieras före regionens helhetsutveckling.

I Foucaults mening av makt så sker inte detta överifrån, från de vägledande strategidokumenterna och nedåt i planeringsleden. Makten produceras snarare i en självförstärkande process där varje subjekt inom praktiken utövar och tillämpar makt över sig själv, i ett led av att både vara underkastad den kunskap som begränsar praktiken, och att själv bekräfta den (Wylie, 2006). I en sådan process medverkar alla inom planeringspraktiken i upprätthållandet av de diskursiva maktordningar som råder.

Kommunerna rekommenderas att i sin planering, analysera de enskilda orternas roll i den samlade regionala Ortsstrukturen och bedöma orternas utvecklingsförutsättningar. Vid planering för bostadsbyggande och offentlig service bör de orter som har bäst förutsättningar att få en långsiktigt positiv utveckling prioriteras. Prioriteringsgrund kan vara att orten har en folkmängd som utgör tillräckligt underlag för en rimlig nivå på kommersiell och offentlig service, att orten har, eller kan få, god tillgänglighet med kollektivtrafik (Regionförbundet Östsam, 2012: 33)

Utdraget är ännu ett exempel på den självklara urbana trenden i regionala strategier. Samtidigt som det inte går att förneka att det krävs ett visst underlag för att underhålla till-

växt, måste uttalandet ifrågasättas då det på samma gång hävdar att de som i nuläget har sämre förutsättningar inte är värda resurser för bostadsbyggande och offentlig service. Den diskursiva ordningen innebär för det första att det tas för givet att landsbygderna inte har särskilt mycket att bidra med i regionens tillväxt, och för det andra att de därför inte behöver ges samma utrymme i framtidsstrategin.

Skillnaden mellan stadsdiskursen och landsbygdskursen kan exemplifieras och sammanfattas i följande utdrag:

a. *Städerna spelar en avgörande roll för drivkrafterna i ekonomin, som mötesplats för kreativitet och innovationer och som servicecentrum för omgivande områden (Region Gävleborg, 2013: 34).*

b. *[...] Detta ska också länkas till mindre orters och kommuners fördelar med närhet till natur, service, småskalighet och sociala nätverk (Regionförbundet Jönköpings län, 2013: 29)*

c. *Lantbrukets strukturomvandling innebär att landskapet allt mer övergår från att producera föda till att bli bas för produktion av upplevelser (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2007: 50).*

Utdrag a) lyckas på ett kärnfullt sätt att sammanfatta allt som städer är och kan vara för den regionala utvecklingen; de är avgörande motorer. De två andra bygger en uppfattning om landsbygden som liten och pittoresk (b) och förminskar samtidigt dess roll i landskapet till en plats för andras rekreation (c). Men i samma andetag som diskursen kring det urbana skildrar vad staden är, skildrar den också vad staden *inte* är – och det samma gäller för landsbygdskursen. I det perspektivet blir dikotomin ännu tydligare; de framstår som varandras raka motsatser.

Landsbygden gestaltas som en naturlig arena för produktions- och rekreationsmöjligheter, men mycket sällan som produktiv vad gäller kunskap och utveckling. Att landsbygden sedan är långsam, efter och avlägsen framgår genom det som sägs om staden, men direkt utesluts från landsbygden. Som motsats skildras landsbygdens små, lokala samhällen som pittoreska och familjära. Sammantaget målar diskursen om landsbygden upp en bild av att det inte finns mycket där att hämta vad gäller kunskap, kompetens och resurser. En bild som onekligen är oriktig och som både leder till stigmatisering och förlust av de utvecklingsmöjligheter som skulle kunna tas tillvara i en mer jämlik regionalplanering.

Genom att diskursivt ge städerna heder för hela regionens progression och samtidigt förminska allt det som landsbygderna tillför så framstår landsbygden som hjälplös utan stadens ekonomiska medvind. Städernas diskursiva egenskaper betonas som eftersträvansvärda, medan landsbygdens helt enkelt finns där när det är dags för semester. Och det hela resulterar i en direkt hierarki.

Att städernas tillväxt sedan är omöjlig utan dess resursperiferier är ett underkommunicerat perspektiv. Den sidan av relationen beskrivs aldrig som ett beroende, vilket insinuerar att de resurser som finns i periferin tas för givna. Trots att relationen mellan

staden och landsbygden grundar sig i ett ömsesidigt beroende ger det diskursiva maktspelet en bild av en väldigt enkelriktad maktordning.

Den beroendeteoretiska följderna av detta blir en ond cirkel där över- och underordningen blir en självförstärkande process. Om en region formas så att landsbygderna är beroende av att städerna utnyttjar deras resurser för sin egen tillväxt, så blir situationen låst och självförstärkande. Städerna växer och växer, medan landsbygderna antingen tvingas till exploatering för att ha en chans att försörja behoven – eller lämnas med stagnation eftersom att de nedprioriteras. Det är därför viktigt att den diskursiva maktordningen medvetandegörs för dem som verkar i praktiken, så att utvecklingen sedan möjliggörs på lika villkor och med ett jämställt perspektiv.

4.2.1 LANDSBYGDENS HANDIKAPP

Det finns en problematisk bild kring landsbygdens gleshet och en snedvriden uppfattning i vilka problem som tillskrivs den fysiska strukturen i sig. I och med att medvetenheten finns om vilka åtgärder, satsningar och initiativ som behövs för att skapa en sammanhållen region, är det inte längre glesheten som är problemet. Det är de ekonomiska möjligheterna och politiska viljorna som saknas för att landsbygderna ska få motsvarig infrastruktur och service som städerna. Med rätt medel så är glesheten överkomlig.

Än en gång är helhetsperspektivet påtagligt frånvarande. Att glesheten enbart framställs som ett problem för landsbygden, och inte för regionen som helhet, betyder att landsbygdens utveckling bara är viktig för dem själva, inte för tätorten eller för regionen som helhet.

Med ett mycket stiliserat resonemang kan det sägas att en rullstolsbunden person blir handikappad då omgivningen utgör ett hinder. Det kan förenklat tänkas att om ramper och automatöppnade dörrar var standard istället för trappor och tryck- och dragdörrar skulle den rullstolsburna ha samma tillgänglighet som den som går på två ben – och ges lika förutsättningar i det offentliga rummet. Likaså utgör inte mitt synfel ett handikapp såvida jag har glasögon på mig.

Det krävs alltså verktyg för att klara de utmaningar som tillskrivs de glesa strukturerna. Det måste skapas motsvarigheter till glasögon och ramper mellan regionens glesa strukturer och de relativa avstånd som skapas exempelvis till de marknader som erbjuds i tätare strukturer. I den regionala utvecklingsplaneringen är detta ett perspektiv som verkar glömmas bort – trots att det finns en hel del goda lösningar i form av digitalisering och utbyggnad av infrastruktur, så kvarstår synen på glesheten som problematisk. Och eftersom glesheten tillhör landsbygden så är också hela landsbygden problematisk. Den diskursiva ordningen tillskriver landsbygden en handikappad roll men distanserar sig både från orsaken och följderna. För att fortsätta i metaforiska ordalag så tillåter RUS landsbygden att halta runt på kryckor medan stadens hjälpmedel uppgraderas till modernare varianter.

Det råder en planeringsnorm där de orter som redan är livskraftiga, stabila och starka, ska bli ännu bättre, och i samma veva ska de som inte ligger i utvecklingens framkant också gynnas. Men det finns en stor risk det tappas utvecklingsmöjligheter då en

diskursivt underminerar de glesa strukturernas resurser och krafter, och hela tiden tänker enspårigt i urbana banor. Tätorterna verkar sällan beroende av den utvecklingspotential som finns i periferin, men periferin är alltid diskursivt beroende av de framgångar som centrum frambringar. Målbilderna i RUS må säga att regionen vill uppnå livskraftiga landsbygder och småorter, men samtidigt är det inte där som utvecklingsmöjligheterna synliggörs eller aktivt förbättras.

Det måste framhävas att diskursen kring regionens lokala eller totala utveckling är nyanserad, och flera olika perspektiv på utvecklingsmöjligheter presenteras. Men det generella perspektivet är att det är staden som är drivmotorn – det är stadsdiskursen som dominerar. Det finns friska fläktar i samtliga regionala utvecklingsstrategier, som till viss del bryter mot den annars starka urbana trenden och det diskursiva förbudet att tala om utveckling utanför städerna. Initiativet handlar då om att lyfta fram och förstärka olika bygders specifika och individuella värden och möjligheter, *utan* att detta nödvändigtvis är av någon nytta för den produktion av varor och upplevelser som i förlängningen hjälper städerna.

Uppdelningen och det diskursiva avståndsskapandet mellan staden och landsbygden skapar barriärer och gränser. När vissa bygder ses fränkopplade resten av regionen och samhället så förminskas deras roll i det ekosystem som kan driva den hållbara utvecklingen, och ytterligare en barriär skapas. När de inte heller tros bidra i den utveckling som sker i regionen i stort förlorar de inflytande och makt vilket betyder att landsbygden och dess befolkning blir alienerade i förhållande till städerna.

En sammanhållen region och en energieffektiv och resurssnål utveckling främjas av en koncentrerad utbyggnad av bostäder, arbetsplatser och skolor till platser som är tillgängliga med kollektivtrafik och förstärker därigenom förutsättningar för en funktionell kollektivtrafik. För att tillhandahålla teknisk kommunal service i form av vatten, avlopp, bredband och el, samt boendeservice så som skola, skolskjuts, hemtjänst, sjukvård m.m., är det olämpligt med allt för utspridd bebyggelse.” (Regionförbundet Östsam, 2012: 33)

Men i samma RUS påtalas även att *”under senare år har insikten ökat bland såväl offentliga företrädare som företagsledare om att regionen som helhet måste vara utgångspunkten för en positiv befolkningsutveckling även på enskilda orter”* (Regionförbundet Östsam, 2012: 9). Tillsammans skildrar dessa utdrag de två perspektiv som duellerar i så gott som vartenda fördelningspolitiskt ärende i regionalplaneringen. Å ena sidan ska en positiv befolkningsutveckling ske på alla bygder i regionen, men å andra sidan ska de perifera och glesa bortprioriteras till förmån för de täta städerna. När det uttalas att utspridd bebyggelse är olämplig utesluts inte bara framtida utveckling i glesa strukturer, det byggs också en ringaktande förhållning till de miljöer som redan är perifera. Alla de människor som bor på dessa orter utesluts således från regionens framtidsstrategi och alieneras i relation till den till synes viktiga stadsbefolkningen.

4.3 AKTIV ELLER REAKTIV PLANERING

Det är tydligt att den tidigare planeringen inte har lyckats förutse eller hantera de följder som urbaniseringen har kommit att få i landsbygderna. Nu möts en situation då de insatser som riktas mot landsbygden går ut på att bromsa den nedmontering som har förverkligats och sedan försöka uppnå motsvarig standard som städernas. Landsbygdsplaneringen är genomgående reaktiv och försiktig, och rädd att ta ut svängarna eller tänka långt framåt i tiden. Medan städerna tillåts föra en aktiv utveckling så begränsas landsbygden till en reaktiv planering som ofta förminskar landsbygdens egen potential som finns bortom urbaniseringens utvecklingsramar.

Forskarna Karin Bradley och Lars Orrskog (2005) beskriver fyra olika inställningar till samhällsförändringar som planerare kan hålla sig till:

Man kan a) beklaga dem och försöka vrida tillbaka klockan några decennier, eller b) beklaga dem men göra det bästa möjliga av situationen, det vill säga inta en defensiv hållning. Man kan också c) bejaka det som hänt och säga sig att nu lever vi i en dynamisk tid av samverkan, istället för ett storebrorssamhälle. Men man kan också d) försöka gå vidare med de offensiva uppgifterna för miljöns och de många medborgarnas skull och försöka hitta nya vägar i planeringen. Man kan bara inte låtsas som att ingenting har hänt (Bradley and Orrskog, 2005: 37).

Hållning b) beskrivs som reaktiv, och är allmänt förekommande inom planeringsinstitutioner. Det innebär att de offentliga planerarnas arbete har blivit förminskat till att se till att plan- och byggbestämmelser hålls av exploatörer, samt försöka pussla ihop olika intressen till en gångbar helhet. Inom den proaktiva hållning c) däremot, får planeraren utlopp för sin kreativitet i spännande projekt i samverkan med fastighetsägare och byggföretag. Men det är ofta ”upp till någon annan att se till att investeringarna kommer de marginaliserade medborgarna till nytta” (Bradley and Orrskog, 2005: 37).

Inom den regionala planeringen är uppdelningen mycket tydlig. I städerna sker den proaktiva och skapande planeringen, medan landsbygdens planering går ut på att reagera på de processer som först och främst når städerna, och sedan sprider sig som en tvingande norm även för landsbygden. Denna underkastelse för tankarna till Foucaults teori om makt; att ett subjekt blir underkastat sin kultur då den utsätts för nytt vetande (och det nya vetandet är i detta fall normen att staden är platsen där allt händer) (Lindgren, 2003). På så sätt blir landsbygden underkastad de processer som drivs på i städerna.

Detta tar sig delvis i uttryck i form av en accepterande inställning gentemot de processer som sker i samhället, som i exemplen nedan:

*Medvetenhet om orternas roller och förutsättningar kan bidra till att orternas potential kan tas till vara i planeringen. En positiv utveckling av regionens mindre städer och tätorter gynnar hela regionen men **vi måste också acceptera att några orter har sämre utvecklingsförutsättningar, oftast till följd av ett mindre gynnsamt geografiskt läge** (Regionförbundet Östsam, 2012: 40)*

Regionens relativa litenhet i jämförelse med de tre storstadsregionerna innebär en begränsad attraktivitet för verksamheter som kräver tätare miljöer och större befolkningsunderlag än vad Östergötland kan erbjuda. Många unga talanger inom kultur, forskning och näringsliv flyttar till storstäderna som kan erbjuda bättre miljöer för dessa personer att utvecklas i (Regionförbundet Östsam, 2012: 8)

Det konstateras att unga flyttar till storstäder på grund av ett större utbud av kultur, arbeten och utbyten, men sedan saknas en ambition om att förändra situationen. Detta är en av många utmaningar som har att göra med minskande och åldrande befolkning, och en viss uppgivenhet är svår att undgå. När städernas servicekvalitet inte tycks möjlig att replikera och de lösningar som fungerar i täta strukturer inte blir effektiva i glesare, så tycks planeringen för landsbygden stå handfallen och passiv.

På det här sättet reproduceras uppfattningen att den rumsliga utformning som finns i centrum är den ideala normen, och även att processerna är överordnade det egna styrandet. Med diskursiva medel så avsäger sig politiken och planeringen någon makt över urbaniseringstrenden då det hela ses som ett naturligt skeende. Landsbygden blir fortsatt underordnad den urbana normen och makten över utvecklingen hänförs till städernas subjektposition (Lindgren, 2003).

Att både behålla och attrahera nya invånare är avgörande för en växande region. Människor väljer de orter och regioner som erbjuder den bästa balansen av en intressant arbetsmarknad, dynamiska livsmiljöer, attraktivt boende, samhällsservice och goda uppväxtmiljöer för barn och unga (Regionförbundet Jönköpings län, 2013: 28)

Att den urbana normen dominerar får effekter även där ett uttalande vid första anblick kan tyckas vara jämlikt och maktneutralt, som detta från Jönköpings RUS. I och med att planeringspraktiken domineras av en tilltro till staden som utvecklingskärna och attraktion, så färgas också planeringen genom de dokument som vägleder den. Om människor förmodas välja de bäst balanserade orterna, och planeringen är underkastad tron att detta är staden, så kommer de aktiva planeringsverktygen även att leda till att den normen förstärks. Och när planeraren på detta mer eller mindre medvetna sätt deltar i reproduktionen av stadsdiskursen, så förstärks även dikotomin gentemot landsbygden. De fördelar som förknippas med staden blir allt mer framträdande, medan landsbygden lämnas på efterkälken – och de skillnader som till en början var diskursiva förverkligas.

En del av den (re)aktiva planeringen grundar sig i en 'hönan och ägget'-problematik, som utgår från att jobben kommer först och därefter kommer befolkningen. Men som ekonomerna Klaesson och Petterson skriver är det viktigt att se den motsatta rörelsen:

[...] it is relevant to characterize the process of development as 'jobs follow people' and that urbanization drives economic growth, not the other way around. The development can be described as a process of cumulative causation that is self-reinforcing (Klaesson and Petterson, 2009: 318)

I regionala utvecklingsstrategier är grundantagandet ofta att förändringen väntas komma från gräsrotterna snarare än från samhället, och denna företeelse återkommer i olika skepnad på många områden. Planeringens roll i det hela är sedan att tillhandahålla system som kan möjliggöra den förändring som redan vuxit fram, snarare än att föregå och visa möjligheter till förändring. Aktiv planering kan möjliggöra för människor att bo och leva på olika platser, och därmed skapa förutsättningar för arbeten. Men i den regionala utvecklingsplaneringen förutsätts det att arbeten ska finnas där först som attraktionskraft, trots att befolkningsunderlaget för att ens skapa jobben inte har givits en chans att byggas upp:

Tillgång till arbete lokalt är för flertalet en förutsättning för ett långsiktigt boende i de delar av den östgötska landsbygden som ligger längst från någon större ort. Att det skapas nya arbetstillfällen och att befintliga så långt det är möjligt kan bibehållas genom utveckling av det lokala näringslivet är därför av stor vikt för landsbygdens framtid (Regionförbundet Östsam, 2012: 35).

Som kontrast till den genomgående inväntande planeringen så skriver Västmanland "Tack vare ett aktivt bostadsbyggande kan vi erbjuda attraktiva boendemiljöer för människor som vill flytta till vårt län. I Västerås är utbyggnadstakten hög", vilket visar ett aktivt ställningstagande i riktning mot de mål som RUS:en innehåller, det vill säga att stödja en stabil befolkningstillväxt (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2007: 5). Dock är det aktiva byggandet återigen knutet till en stadsmiljö, varpå utvecklingen får ett fortsatt lokalt fokus snarare än ett regionalt. RUS möjliggör alltså tillväxten i staden genom aktion, men bortser från att reaktionen på landsbygden kan bli utarmning.

När den negativa befolkningstrenden väl har etablerats, skapas och tilltar flera synergieffekter, liksom Regionförbundet i Östergötland beskriver i utdraget nedan. Det blir här tydligt att reaktiva lösningar är ineffektiva, och inte kan nå problemets grund, utan bara mildra dess symptom.

Befolkningsminskningen i de mindre kommunernas tätorter gör att underlaget för offentlig och kommersiell service minskar – en utveckling som på sikt hotar inte bara orterna, utan även den omgivande landsbygden. När servicen sviktar minskar attraktiviteten som bostadsort med ytterligare minskad befolkning som följd. (Regionförbundet Östsam, 2012: 8)

4.4 LANDSBYGDEN, NATUREN OCH HÅLLBARHETEN

Milsvida skogar, blånande berg, hundratals sjöar, stora älvar, och kusten som löper längs hela länet. Sedan generationer har skogen, bergen och vattnet gett oss möjligheter att bli starka, självförsörjande och rika. Gävleborg har byggt en basindustri inom trä och stål som placerat oss på världskartan. Vi har en levande landsbygd, livfulla städer, vackra kulturmiljöer som påminner oss om de dagar då Hälsingland var en livskraftig jordbruksbygd med rikt dekorerade gårdar och bruken i Gästrikland enbart såg framtiden som en möjlighet till utveckling." (Region Gävleborg, 2013: 4)

Diskursen kring landsbygden präglas av en stark association till naturen och de värdefulla miljöer som finns runt om i landet. Precis som centrum/periferi-teorin beskriver är det måleriska miljöer som förknippas med traditionella industrier och värdefulla kulturmiljöer (Botterill et al., 2000). Utdraget ovan inleder Gävleborgs regionala utvecklingsstrategi, och sätter alltså tonen för det som komma skall. Den inledningsvis pittoreska och hemkära tonen övergår i samma stycke till en anmärkningsvärt dystopisk framtidssyn. Läsaren får redan i första stycket veta att regionens landsbygd inte längre är vad den en gång var, och lämnas dessutom med en undran om vilken inställning som har ersatt den tidigare tron på ”framtiden som en möjlighet till utveckling”.

På samma gång som stycket förminskar landsbygden till en vacker kuliss, förmedlar det också att framtiden är oviss, eller till och med ganska hopplös. Och när det senare presenteras målbilder om en levande och sammanhållen region framstår det som tomma ord, då uppgivenheten kring landsbygden redan har konstaterats. Planeringens trovärdighet undermineras genom att den diskursiva reproduktionen av landsbygdens varande talar om att det var bättre förr, och att tåget har gått. Det spelar alltså ingen roll hur många gånger det sedan talas om att regionens mål är att verka för en god kommunikation och en utveckling på alla håll, när en misstro för hur detta egentligen ska lyckas redan har förmedlats.

Denna uppgivna acceptans för att landsbygden har och kommer fortsätta att utarmas på både det ena och det andra är en återkommande punkt inom landsbygdiskursen. Det tas för givet att de problem som finns idag alltid kommer att vara just problem. Det blir särskilt tydligt vad gäller klimat- och miljödimensionen av samhällsplaneringen.

Förutom den underton av accepterade uppgivenhet finns även en underton av att den hållbara utvecklingen är en börda och ett tvång, snarare än en grund för innovativa och nya, effektiva samhällslösningar. Om motiven till att genomföra investeringar i såväl miljöeffektivitet och landsbygdsutveckling granskas, är det nästan undantagslöst ekonomiska och marknadsrelaterade orsaker, som till exempel när regionförbundet i Östergötland rekommenderar kommunerna ”att i den fysiska planeringen tydligt begränsa exploateringen av jordbruksmark då lokal och regional produktion av livsmedel förväntas bli allt viktigare p.g.a. stigande oljepriser” (Regionförbundet Östsam, 2012: 33).

Att begränsa exploateringen är enligt denna RUS viktigt därför att det kommer bli tvunget, då de fossilbundna lösningarna som samhället idag förlitar sig på inte kommer att hålla. De värden som icke-exploateringen kan innebära för landsbygdens och lantbrukets fortlevnad är underordnade det tvång som åberopas på ekonomiska grunder. Miljön, jordbruket och landsbygdernas värde reduceras till att vara en stödfunktion när oljan börjar sina.

Det som skulle kunna betonas som en positiv knuff för lantbruk, lokal produktion och miljösvara drivmedel ses istället som ett hinder för den fortsatta globaliseringen: ”Oljetoppens inträde kommer troligen att åter öka transportkostnadens betydelse för avståndet mellan produktion och marknad; det lokala kommer att gynnas på bekostnad av det globala” (Regionförbundet Östsam, 2012: 44). Samtidigt ses urbaniseringen (som ju

har gynnat det urbana och globala på bekostnad av det lokala) som en helt naturlig och självklar process som inte kan ifrågasättas.

Det finns diskursiva inslag i RUS som framställer den hållbara utvecklingen som problematisk och bromsande för övrig utveckling och tillväxt. De möjligheter som får upphov genom den ekologiska moderniseringen och övergången till en biobaserad ekonomi kuvas då genom att de får en bakåtsträvande profil, och ses som en börda för de konventionella samhällsekonomiska systemen. Om planerarens fokus ligger på att betona problemen, förloras bitar av förtroendet och hoppet för att föra utvecklingen framåt.

Den diskursteoretiska och socialkonstruktivistiska ansatsen gör det relevant att återigen påpeka att denna deterministiska syn och uppgivenhet grundar sig i de sociala praktiker och sammanhang som präglar dagens samhälle. Det kommer att fortplanta sig genom planeringens verkställande, och inge förtroende som en sanning (Lindgren, 2003).

4.4.1 EKOLOGISK MODERNISERING AV UTVECKLINGSDISKURSEN

Att tillväxten är viktig för den regionala planeringen är vid det här laget påvisat, liksom att diskursen kring städerna även gör gällande att tillväxten är ett urbant fenomen. Utöver tillväxten är hållbarheten ett perspektiv som ges allt större vikt i planeringen. Alltså den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten som ska garantera att våra barn och barnbarn ges ”samma möjligheter att tillfredsställa sina behov” som vi har haft (Miljödepartementet, 2014). I detta avsnitt står den ekologiska dimensionen i fokus.

I samtliga sex RUS:ar finns en mer eller mindre uttalad inställning om att den regionala utvecklingen ska göras ekologiskt hållbar genom ekologisk modernisering och en övergång från fossilbaserad, till biobaserad samhällsekonomi. Det finns här en chans att med *aktiva* planeringsmedel föregå och lyfta fram landsbygdens stora värde för regionens utveckling, vilket faktiskt också görs:

*Östergötland är en stark jordbruksbygd. Betydelsen av jord- och skogsbruk kommer fortsatt vara en viktig del av regionen. De gröna näringarna kan även förväntas öka i betydelse mot bakgrund av den globala utvecklingen och är **betydelsefulla för landsbygdsutvecklingen** [författarens betoning] (Regionförbundet Östsam, 2012: 9).*

Ett forskningsområde som har vunnit allt större uppmärksamhet de senaste åren är ekosystemtjänster, alltså ”ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande” (Naturvårdsverket, 2012: 5). Arbetet handlar om att ekonomiskt värdera dessa tjänster, för att bli medveten om dess värde på marknaden och legitimera initiativ för att bevara och stärka dem. Målet är att ”synliggöra de värden som ekosystemen och ekosystemtjänsterna genererar för samhället” (Naturvårdsverket, 2012: 8). För att veta hur mycket olika ekosystem tål och vilken nytta de genererar är detta ett viktigt verktyg. Det kan således ses som en viktig grundsten att bygga en biobaserad ekonomi utifrån.

På samma sätt kan behovet av att synliggöra de värden som landsbygden tillhandahåller i samhället belysas, för att legitimera landsbygdsutvecklingspolitik och de resur-

ser som möjliggör den ekologiskt hållbara utvecklingen. I och med att ekologisk modernisering och övergång till biobaserad ekonomi innebär nya sätt att utnyttja resurserna, krävs också nya sätt att värdera dessa tillgångar och dess nyttor.

I anknytning till den biobaserade energiförsörjningen vidgas RUS:arnas landsbygdsdiskurs från den avlägsna, folktomma och ekonomiskt stillastående landsbygden till att även innefatta framtida möjligheter i den gröna utvecklingen. Det finns dock också en stor risk att fortplanta dagens diskursiva maktordningar som gör gällande att utvecklingen är stadens att förfoga över. I beroendeteoretiska termer förstärker detta dikotomin gentemot landsbygden ytterligare (Power, 2006).

*En blandning av olika biobränslen leder till en säkrare energitillförsel och ger bättre förutsättningar för att utveckla landsbygden och skapa nya företag och ökad sysselsättning. Jord- och skogsbruksmark kommer sannolikt att ha en väsentlig betydelse för länets framtida energiförsörjning.
(Länsstyrelsen Västmanlands län, 2007)*

Liksom Jänicke (2008) skriver är den ekologiska moderniseringen den idag bästa möjligheten till hållbar utveckling, vilket även regionerna uppvisar förståelse för. Som Västmanland skriver finns stora möjligheter för nya etableringar och nya näringar på landsbygden (kanske då det inte finns särskilt gott om bioresurser i städerna). Moderna med informations- och kommunikationsteknologier innebär ytterligare möjligheter att ta tillvara alla de fysiska, mänskliga, sociala, ekonomiska och biologiska resurser som landsbygden har att tillgå (Jänicke, 2008). Det innebär att den attraktionskraft som (universitets)städer hittills har kunnat erbjuda, även kan göras tillgänglig på landsbygden.

Hela samhället försätts i ett ännu starkare och framför allt tydligare beroende gentemot landsbygden och dess resurser, dock med en explicit förståelse för att resurserna inte kan tas för givet. Den ekologiska moderniseringen har potential att leda till att värdet av samhällets resurser integreras bättre i planering, politik och produktions- och konsumtionssystem. Samtidigt möjliggör digitaliseringen av samhället att den (in)formella och institutionella makten kan decentraliseras från städerna (Kauppila, 2011).

Mot bakgrund av detta är det tänkbart att den ekologiska moderniseringen även innebär en diskursiv förändring kring regionernas utvecklingsmöjligheter – de kommer inte *bara* finnas i städerna som de rådande diskursiva uppfattningarna gör gällande. Oavsett om diskurserna ändras, blir det inte längre bara handel och servicetäthet som ska utgöra källor till utveckling och tillväxt, den ekologiska moderniseringen och dess näringar blir viktigare och mer framträdande.

Om diskurser är socialt konstruerade tankeramar som regleras av samhällets tanke sätt, också formar detta tanke sätt, begränsar detta vad som kan sägas eller inte. Det krävs då ett paradigmskifte som lyfter miljö- och klimatarbete som möjligheter, istället för att det uppfattas som bromsklossar (Jørgensen and Phillips, 2000). I ett sådant paradigmskifte blir de förnybara resurserna mer värdefulla, och således också miljöerna där dessa finns. Precis som dagens paradigm gör gällande att kunskap, innovation och eko-

nomisk tillväxt är eftersträvansvärt, och således är de urbana miljöerna som diskursivt rymmer dessa värden också de mer värdefulla.

Den diskursiva innebörden av utveckling kopplas idag till städerna, men via den ekologiska moderniseringen där informationsamhällets utvidgning räknas in, bryts de konventionella diskursramarna upp.

Västerbotten har goda möjligheter att skapa synergier mellan minskad miljö- och klimatpåverkan, företagande och attraktivitet. Ökade krav på miljömässig hållbarhet samt nya sätt att beräkna värdet på natur som används eller förstörs innebär att efterfrågan på klimatsmarta och resurseffektiva lösningar och tjänster kommer att öka globalt. Västerbottens tillgångar i form av kunskap och kompetens inom hållbarhet, förnyelsebara energiresurser och aktiva arbeten för hållbar samhällsbyggnad skapar goda möjligheter att tillvarata den ökande globala efterfrågan (Region Västerbotten, 2013: 16).

Ovanstående perspektiv genomsyrar redan Västerbottens skildring av den hållbara utvecklingen, vilket återigen sätter Västerbotten i framkant vad gäller miljöns och landsbygdens diskursiva framtidsmöjligheter att utvecklas i rätt riktning. I jämförelse med de andra regionerna är landsbygdskursen och stadskursen inte lika tydligt uppdelade, vilket sänker trösklar och barriärer för att kunna skapa bryggor och lösningar utifrån de givna förutsättningarna.

Nedan presenteras ett par exempel som visar hur de förnybara biologiska resurserna och de gröna näringarna kommer att öka i betydelse i framtiden. Det faktum att vi är beroende av dem för att försörja våra samhällen är i sammanhanget accepterat att uttala, som kontrast till den annars diskursiva enkelriktningen inom det ömsesidiga beroendet. Det finns diskursivt och praktiskt hopp om att den ekologiska hållbarheten kan innebära positiva möjligheter i näringslivet.

Med bland annat en stark industritradition, stor tillgång till förnybar energi och en förhållandevis stark miljöteknikindustri finns möjligheter att dra nytta av skiftet mot allt starkare miljöfokus i en miljödriven företagsutveckling. (Regionförbundet Jönköpings län, 2013: 23)

De gröna, areella näringarna inklusive livsmedelsförädling bedöms ha goda förutsättningar att utvecklas ytterligare och få ökad betydelse för regionen (Regionförbundet Östsam, 2012: 25).

Uttaget av skogsråvara måste ändå ske på ett sätt så att skogarnas biologiska mångfald inte utarmas. Genom att utveckla ett sådant skogsbruk skulle länet kunna bli ledande i Sverige och världen. (Region Gävleborg, 2013: 51)

Produktion och konsumtion av biobränslen skall så långt som möjligt ske på lokal nivå. Att använda åkermarken till produktion av biobränslen i stället för att låta den ligga i träda ger en möjlighet till ökad sysselsättning för lantbruket. (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2007: 43)

I framtiden kan alltså landsbygden anses ha stark utvecklingspotential då samhällets resurser måste omvärderas, vilket av allt att döma leder till en bättre förståelse för ekosystem, mångfald och bättre omhändertagande av miljön.

I dagens diskursiva framställning av konsumtion och produktion kopplas konsumtionen samman med tillväxt, varpå ett inneboende egenvärde också tillskrivs. Produktionen tas förgivet i och med att konsumtionen, handeln och tillväxten ska upprätthållas. Bioekonomin kan innebära att landsbygdens resurser och produktion, som idag tas för givna, börjar värdesättas inom planeringspraktiken.

Om landsbygderna fortsättningsvis ses som resursperiferier, varifrån energi, material och varor okritiskt hämtas till centrum, kommer dikotomin dock att bestå och förstärkas (Kauppila, 2011; Power, 2006). Förutom att identifiera dessa resurser som viktiga, liksom ekosystemtjänster, behövs även att den ekologiska hållbarheten värdesätts på samma sätt som den ekonomiska idag ges ett egenvärde. Om vi sätter pris på ekosystemtjänster och tilldelar naturen mätbara värden i takt med att nya teknologier möjliggör utbyggnaden av den biobaserade ekonomin kan det innebära begynnelsen till ett paradigmskifte. Genom att synliggöra naturens, miljön och ekosystemens värde, vare sig det är i monetära termer eller på något annat sätt, ges även legitimitet till de initiativ som riktas mot att förbättra dem. Det behövs dock också praktiska medel för att verkställa utvecklingen.

4.4.2 INFORMATIONS- OCH KUNSKAPSSAMHÄLLETS MÖJLIGHETER

Den ekologiska moderniseringen erbjuder nya chanser att driva en aktiv planering, eftersom den ger upphov till nya tekniker, lösningar och ideal. Planeringen får nya mål att verka mot. Utökningen av informations- och kunskapssamhället, med tillhörande digitalisering, innebär dessutom bättre möjligheter för landsbygden att stärka sin roll som producent av kunskap. Maktordningen kan på så sätt jämnas ut.

Digital infrastruktur, tillgång till bredband och telefoni och virala tjänster har de senaste åren ökat i betydelse. Östergötland skriver till och med att "*Tillgång till bredband och Internet ses idag som lika nödvändig och självklar som tillgången till vägar och elektricitet*" (2012: 48). Dock framstår detta ofta som ett enskilt mål, snarare än en möjlighet att ta hjälp av infrastrukturen för att således kunna skapa ett bättre integrerat samhälle, där även periferiers delaktighet värdesätts.

Västerbottens diskursiva språk visar att digitaliseringen och kunskapssamhället utbyggnad är en viktig resurs som kan vävas samman med många andra planeringsområden, som till exempel möjligheten att bo och driva företag – inte bara där de platsbundna möjligheterna finns. Snarare än att beskriva infrastrukturförbättringar som ett eget målområde ser de till att ständigt integrera det när andra initiativ presenteras:

Genom länets välutbyggda digitala infrastruktur och kompetens finns stor potential att vidareutveckla smarta lösningar som till exempel minskar energiförbrukningen i fastigheter, som effektiviserar industriprocesser och som optimerar logistik- och transportsystem (Region Västerbotten, 2013: 17).

Västerbotten tar även upp ett angeläget perspektiv i hållbarhetsdialogen, nämligen konsumenternas påverkan. ”Mer hållbara konsumtionsmönster hos kvinnor och män samt hållbara upphandlingar kan driva på en mer hållbar produktion och skapa öka- de möj- ligheter för exempelvis närproducerad mat” – som kontrast till det vanligare förekom- mande perspektivet att det bara är produktionen som behöver miljöeffektiveras (2013: 17). Till skillnad från den reaktiva och accepterande planeringsdiskurs som tidigare har visat sig omgärda landsbygden i synnerhet, framtonas ett hopp om att ett mer kunskaps- och informationsintensivt näringsliv kan vara en väsentlig lösning.

Informations- och kommunikationsteknologin skapar möjligheter för förnyelse inom offentlig och privat verksamhet. Den erbjuder nya sätt att möta de sam- hällsutmaningar vi står inför. Den öppnar dörrar för exempelvis företag på landsbygden inom de gröna näringarna att utvecklas och interagera med företag i större städer och omvärlden i stort (Regionförbundet Jönköpings län, 2013: 22).

En förbättrad IT-infrastruktur bidrar även den till en utveckling i hållbar rikt- ning. Möjligheten att utnyttja digitaliseringens fulla potential är nödvändig för den framtida utvecklingen. I Gävleborg tar både offentlig sektor och näringsliv del, och drar nytta av, de möjligheter som det digitala samhället skapar. De in- frastrukturella förutsättningarna för detta ska finnas både i stad och på lands- bygd. (Region Gävleborg, 2013: 34)

Med en digitaliserad och viral kunskapsproduktion kan kunskapen och makten fördelas mer jämlikt – från att vara lokaliserad till universitetsstäderna, till att komma alla till nytta. Samtliga regioner diskuterar dessa möjligheter och det är troligt att de kommer att bli ännu tydligare och viktigare i nästkommande strategier. Än så länge är perspektivet något trevande och sökande; planerna för hur de nya systemen ska implementeras är dif- fusa. Återigen är det Västerbotten som ligger i framkant och erbjuder en diskursiv re- vansch för de landsbygder som utarmats på urbaniseringens bekostnad, genom att föreslå välgrundade verktyg för att göra verklighet av strategierna.

5 AVSLUTANDE DISKUSSION

För det första kan det konstateras att stadsdiskursen och landsbygdskursen så som de beskrivs i centrum/periferi-teorin upprätthålls inom planeringspraktiken. Det betyder att staden associeras med rika informationsflöden, god infrastruktur, innovation, kompetens och tillväxt i ekonomin. Landsbygden associeras med grönska och måleriska miljöer, långa avstånd, haltande ekonomi och utarmning av befolkningen.

För det andra så förmedlar de regionala utvecklingsstrategierna en diskursiv vär- dering och rangordning av de attribut som associeras till staden respektive landsbygden. I ett ytterligare led så påtalas landsbygdens positiva särdrag och värden, men det tillåts inte att tala om vilka fördelar detta kan ha för städerna eller regionerna som helhet. En diskur- siv hierarki har byggts upp där landsbygden är underordnad och passiv i relation till sta- den.

Tilltron till stadens förmåga att föra hela regionens progression framåt dominerar framtidsstrategierna och gör gällande att landsbygdens resurser är mindre viktiga. Satsningar som gynnar staden behöver sällan legitimeras därför att det framgår av den dominerande stadsdiskursen att de är självförklarande. Landsbygdsdiskursen förmedlar att satsningar som riktas mot landsbygden är oviktiga för den resterande regionen genom att landsbygdens nytta och mening isoleras diskursivt till den lokala bygden.

Eftersom den dominerande diskursen gör gällande att staden är viktigare för regionens framgång, så är det även staden som blir föremål för investeringarna och initiativen i planeringen. Allt är diskursivt större och bättre i städerna; det är större tryck på förändring och det är fler människor som kan bidra. Läget blir mer akut i städerna än på landsbygderna. Därför blir också stadsplaneringen mer aktiv än landsbygdsplaneringen. Men när den aktiva, kreativa och skapande planeringen premieras till städerna så kommer landsbygdens diskursiva stagnation att reproduceras och förankras.

Detta sker bland annat genom en (in)direkt acceptans och underkastelse för de processer som utmanar landsbygdens tillväxt och utveckling, som exempelvis utflyttning av unga. Landsbygdernas stämpling som satelliter eller periferier förstärks också genom att det huvudsakliga förbättringsarbetet inom regionen sker på distans från dem. Den reaktiva planeringen leder också till att den handlingskraft som behövs för att åstadkomma en hållbar och bestående samhällsförändring förloras. Det ger också en bild av att den hållbara samhällsplaneringen är enkel att genomföra i städerna, men problematisk och svår på landsbygderna.

Urbaniseringen framstår konsekvent och okritiserat som en positiv process. Den situation som landsbygden lämnats att hantera nämns, problemförklaras och beklagas - kopplingen till att städernas tillväxt har skett på landsbygdens bekostnad uteblir. Detta accentuerar den diskursiva överordning som den ekonomiska tillväxten har, eftersom urbaniseringen bidrar till den odiskutabelt viktiga tillväxten – och således är bra i sig. Att det får negativa följder för de delar av landet som diskursivt inte är lika tillväxtproduktiva, det är mindre viktigt.

Denna överordnade ställning blir också tydlig genom de argument som motiverar omställningen till ett klimatsmart samhälle. Omställningen *tvingas* fram då oljan sinar och ett hot mot konsumtionen uppenbaras. Eftersom konsumtionen premieras upprätthålls den ekonomiska hållbarheten och den ekologiska moderniseringen framtvingas som ett verktyg för att rättfärdiga en konsumtionsnivå som i själva verket är *ohållbar*. Det grundar sig delvis på att konsumenten är avskärmad från hela produktions- och distributionskedjan, landsbygden och jorden som vi lever av.

På grund av de ekonomiska vinsterna som kan genereras av den konsumtion som aktivt möjliggörs i städerna, undermineras styrkan i att bygga sammanhållna och jämlika regioner som tillåter hela Sverige att leva. Regionala och kommunala investeringar prioriteras uttalat till städerna därför att det är mer lönsamt, vilket alltmer konfirmerar att ekonomisk tillväxt och kapitalistiska intressen får företräde.

Det talas om långsiktigt hållbara regioner, men när den sker på bekostnad av landsbygdens utarmning och nedmontering är det dags att ifrågasätta om tillväxten är

kontraproduktiv. Att hålla landsbygderna levande, precis som städerna, kan likaledes upphöjas till att vara *hållbar* utveckling. Om definitionen av hållbar utveckling innebär att nästa generation ska möta ett Sverige med lika goda möjligheter att tillgodose samhällsliga behov som vi har och har haft, blir det svårt att rättfärdiga den separation och nedmontering som många delar av landet utsätts för på den urbana trendens villkor. När landsbygden ses som en motsatsbild till städernas urbana miljöer sker också en alienation av dess befolkning, men de regionala strategierna saknar reflektioner om den socialt ohållbara situation det kan leda till.

De rådande diskurserna utmålar det som självklart att eftersträva bättre och bättre samverkan med storstadsområden och således locka till arbetspendling och regionförstoring. Detta fokus på att stärka städernas konkurrenskraft gentemot andra regioners städer riskerar att konkurrera ut den egna regionens icke-städer. En region som prioriterar tätorter och avråder kommuner från att aktivt planera glesa områden riskerar också att bli väldigt separerad och uppdelad. Det är i längden en grund för utanförskap och klyftor, vilket riskerar att ge upphov till stora samhällsproblem och stora samhällskostnader.

Slutsatsen av det hela är att den regionala utvecklingsplaneringen reproducerar en diskursivt obalanserad maktordning mellan staden och landsbygden, där den förstnämnda överordnas. Denna obalans bygger i stor del på att landsbygden tilldelas ett handikapp, och görs sedan beroende av stadens nytta som ett hjälpmedel för detta handikapp. Obalansen understöds vidare genom att det motsatta beroendet finns i bakgrunden, men aldrig uttrycks som ett beroende. Att resursperiferier i form av landsbygder ska leverera energi, varor, livsmedel och material tas helt enkelt för givet.

Det finns faror i att utgå från diskursiva självklarheter i planeringen därför att de reproduceras och cementeras i fysiska, administrativa och mentala kartor och uppfattningar. Det är därför väsentligt att synliggöra hur makt utövas inom planeringspraktiken och skapa medvetenhet om hur varje planerare själv är bärare av diskurser och normer, och hur de via planeringens verkställande förankras i samhället.

När samhället nu står inför en omfattande omstrukturering mot ett än mer digitaliserat kunskapssamhälle med en biobaserad ekonomi, kan två tänkbara scenarier uppstå:

- I. Städernas diskursiva profil som drivmotorer består och exploateringen av landsbygdens resurser sker till fördel för städerna och på landsbygdernas och landskapens bekostnad
- II. Den diskursiva maktordningen kring regionens utveckling blir mer jämlik eftersom det underliggande förbudet att erkänna landsbygdens viktighet löses upp. Den hållbara utvecklingspotentialen tillskrivs både landsbygden och staden.

Scenario I. innebär att den reaktiva och passiva planeringen fortgår, att värden som kunskap, innovation och utveckling även fortsättningsvis är urbana fenomen, och att landsbygden behåller sin roll som distributör och leverantör för allt det material som städerna och deras ohållbart konsumtionsbaserade tillväxt byggs av.

Scenario II. bygger på att både planeringspraktiken och samhället i stort genomgår ett paradigmskifte där miljön och dess resurser ges ett legitimt värde. På så sätt kan

landsbygdens tjänster i samhällets ekosystem synliggörs och tas tillvara på ett jämställt sätt i relation till de tillväxtprocesser som idag ges företräde. Det bygger på att aktiv planering förs, att systemförändringar möjliggörs och att inställningen till den hållbara utvecklingen som en börda fasas ut.

Utbyggnaden av det digitaliserade informations- och kunskapssamhället ger de praktiska möjligheterna som behövs för att möjliggöra att människor kan stanna på, eller flytta till landsbygden. Det ger också möjligheter att driva företag och skapa arbeten och nätverk utanför urbana miljöer. Utbildning och kompetensutveckling får nya plattformar och den attraktiva innovationskraften sätts fri från den urbana normen.

Den ekologiska moderniseringen innebär en kraft att förändra sätten som företag, näringsliv och samhällssystem nyttjar och värderar naturens resurser. Den hållbara utopin där social, ekologisk och ekonomisk nytta värdesätts på lika villkor börjar med att se alternativ till den rådande övertygelsen om att en större ekonomi ger ett bättre samhälle. Men för att detta paradigmskifte ska få fäste krävs en annorlunda syn på vad som faktiskt för regionens utveckling framåt. Det krävs att landsbygden erkänns lika stor tyngd i regionens utveckling som städerna.

Det är möjligt att den normerande definitionen av landsbygd, glesbygd, stad och storstad är en del av problematiken i den regionala utvecklingsplaneringen. En stor kommun kan rymma flera av dessa typer, men klassas bara som en av dem. Det är tänkbart att ett mellanting kan ge bättre rättvisa till platsernas faktiska utformning och egenskaper och således ges egna mål inom den regionala utvecklingen. Ytterligare studier behövs om vad som konstituerar den ena och den andra.

Under studiens gång har många intressanta perspektiv påträffats som på ett eller annat sätt påverkar relationen mellan staden och landet. Av uppenbara skäl är det inte möjligt att diskutera alla vinklar i denna studie, men två av dem som väckt mitt intresse är hur hållbara städerna verkligen är i förhållande till landsbygderna om produktionskostnaderna i utsläpp och miljöpåverkan tillräknas dem som står för konsumtionen, och hur de demokratiska möjligheterna att påverka planeringen ser ut i respektive samhällsform.

6 REFERENSER

Bergström, G. and Boréus, K. (2005) 'Diskursanalys', in Bergström, G. and Boréus, K. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur.

Botterill, D., Owen, R.E., Emanuel, L., Foster, N., Gale, T., Nelson, C. and Selby, M. (2000) 'Perceptions from the periphery: The experience of Wales', in Brown, F. and Hall, D. *Tourism in peripheral areas: Case studies*, Clevedon: Channel view publications.

Bradley, K. and Orrskog, L. (2005) 'Hur gör vi samhällsplaneringen meningsfull igen?', *PLAN*, no. 1, pp. 36-39.

Europeiska Unionen *Ordlista: Informationssamhället*, [Online], Available: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/information_society_sv.htm [10 May 2014].

FN-förbundet (2012) *FN & Hållbar utveckling, Rio+20*, 12 May, [Online], Available: <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/utveckling-och-fattigdomsbekampning/hallbar-utveckling/> [05 May 2014].

Formas, VINNOVA and Energimyndigheten (2012) *Forsknings- och innovationsstrategi för en biobaserad samhällsekonomi*, Formas.

Forsberg, G. (2005) 'Landsbygder i omvandling', in Forsberg, G. *Planeringens utmaningar och tillämpningar*, Uppsala: Uppsala Publishing House.

Foucault, M. (1981) *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*, London: Allen Lane.

Jørgensen, M.W. and Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.

Jänicke, M. (2008) 'Ecological modernisation: new perspectives', *Journal of Cleaner Production*, vol. 16, pp. 557-565.

Johansson, B. (2008) "'Glokalt" företagande till nytta för landsbygden', in Johansson, B. *Ska hela Sverige leva?*, Stockholm: Formas Fokuserar.

Jordbruksverket (2013a) *Allt om landet - En sammanfattning*, Jönköping: Jordbruksverket.

Jordbruksverket (2013b) *Så här definierar vi landsbygd*, 13 Jun, [Online], Available: <http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/alltomlandet/sahardefinierarvilandsbygd.4.362991bd13f31cadcc256b.html> [02 May 2014].

Kauppila, P. (2011) 'Cores and peripheries in a northern periphery: a case study in Finland', *Fennia*, vol. 189, no. 1, pp. 20-31.

Klaesson, J. and Pettersson, L. (2009) 'Urban–Rural Development in Sweden', in Karlsson, C., Andersson, Å.E., Cheshire, P.C. and Stough, R.R.(.). *New Directions in Regional Economic Development*, Berlin: Springer.

Länsstyrelsen Västmanlands län (2007) *Regional utvecklingsprogram Västmanlands län 2007-2020*.

Lindgren, S.-Å. (2003) 'Michel Foucault', in Andersen, H. and Kaspersen, L.B. *Klassisk och modern samhällsteori*, Lund: Studentlitteratur.

Miljödepartementet (2014) *Hållbar Utveckling*, 12 Mar, [Online], Available: <http://www.regeringen.se/sb/d/1591> [10 May 2014].

Naturvårdsverket (2012) *Sammanställd information om Ekosystemtjänster*, 31 Oct, [Online], Available: <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2012/ekosystem-ekosystemtjanster/ekosystem-tjanster.pdf> [20 May 2014].

Power, M. (2006) 'Dependency Theory', in Warf, B. *Encyclopedia of Human Geography*, California: SAGE Publications.

Region Gävleborg (2013) *Nya Möjligheter. Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020*.

Region Västerbotten (2013) *RUS 2014–2020 Regional Utvecklingsstrategi för Västerbottens län*.

Regionförbundet Örebro (n.d) *THE HEART OF SWEDEN Utvecklingsstrategi för Örebroregionen*.

Regionförbundet Östsam (2012) *Regionalt utvecklingsprogram >2030 för Östergötland*.

Regionförbundet Jönköpings län (2013) *Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping, Jönköping*.

Riksdagen, [Online], Available: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-19787961-om-utvardering_G20361/?html=true.

Statistiska centralbyrån *Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968 - 2013*, [Online], Available: <http://www.statistikdatabasen.scb.se/> [30 May 2014].

Westholm, E. (2008) 'Vad menas egentligen med landsbygd?', in Johansson, B. *Ska hela Sverige leva?*, Stockholm: Formas Fokuserar.

Wylie, J.W. (2006) 'Poststructuralist theories, critical methods and experimentation', in Aitken, S. and Valentine, G. *Approaches to Human Geography*, London: SAGE.